

VUJICSICS SZTOJÁN

Dubrovnik örök kövei

– írás 1992-ből –

Darko Bekić és Slobodan Prosperov Novak, a Horvát PEN Központ elnöke Vujcsics Sztojánnal

Tavaly nyáron jártam utoljára Dubrovnikban. Az időközben Közép-európai Kezdeményezéssé alakult Hexagonale tagállamainak kormányfői és külügyminiszterei találkoztak július 26-án és 27-én e történelmi városban. A magyar kormányküldöttséget kísérő népes újságírócsapatban szorongtam az *Európai Utas* követeként.

Az ősi Raguza (Dubrovnik) ódon utcái és sikátorai akkor nyáron már kietlenek voltak. A turisták nem ostromolták az egykor oly dicső és rátarti adriai városköztársaságot. A polgárháborús válság katasztrofálisan sújtotta a bomladozó Jugoszlávia idegenforgalmát: a külföldiek visszariadtak, nem jöttek, de nem merészkedtek a tengerpartra a kispénzű hazai nyaralók sem.

A Nyári Játékok sajtóbemutatóján 1991-ben. Résztvevők balról jobbra: Tomislav Vlahutin, Vlaho Bogisić és Slobodan Prosperov Novak

Pedig Dubrovnik és környéke még békés volt. Bár szokatlan némaság súlyosodott a városra és évszázados falaira, erődítményeire. Nyomasztó békéjén láthatatlanul, de érezhetően fegyverek örködtek. A cilipi repülőtérnek alig volt forgalma. Csak a kormányküldöttségek különrepülőgépei szálltak le egymás után a betonra, az autókönvojaikat kísérő rendőrökcsik szirénázása bántón törte meg a mediterrán csillámló csöndjét.

A máskor zsúfolt Stradunon – Dubrovnik főutcáján – a helybéliek sietve s gondterhelten köszöntötték egymást. A városnéző kormányküldöttségek biztonsági szolgálata rutinosan, könnyedén végezte feladatát: nem volt tolongás, nincs, aki közelebb akarna férkőzni. Este a Horvát Köztársaság derűs elnökét és a díszhangversenyre megkésve igyekvő kormányfőket, minisztereket, nagyköveteket a kíváncsiskodók gyér sorai tapsolják meg a Rektor palotájának súlyos kapuzatánál, melynek átriumába most nincs belépés az újságíróknak sem.

Péntek délután. A jól őrzött Belvedere szállodában már egyeztetik a dokumentumokat. De a pilei városkapu előtti téren – a Jókai regényéből jól ismert „három márványfej” látóterében – még sietve újabb zászlórudat ásnak a földbe a már korábban felállított hat mellé, melyeken a tagállamok lobogóit lengeti renyhén a hűvösödő szellő. Köztük van a magyar lobogó is. Az utolsó a sorban a lengyel, amely most szerepel először e zászlóegyüttesben. A rangelső a vendéglátó zászlaja: a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság alkotmányos kék-fehér-piros lobogója, közepén a vörös ötágú csillaggal. (Ez a zászló fogadta egyébként a repülőtéren az érkező kormányküldöttségeket is.) Az új zászlórudat elibe helyezték, s a szuverenitását kinyilvánított Horvát Köztársaság trikolorját vonták fel rá, a horvát történelmi „sakkmezejű” címerrel. A szorgos műveletet a járókelők és báméskodók elégedetten kísérték figyelemmel – és félreérthetetlen, olykor kaján megjegyzésekkel.

Miközben a Hexagonale üléseit tartották, Dubrovnik pittoreszk szabadtéri színterein a Nyári Játékok színelőadásai, hangversenyei, irodalmi rendezvényei zajlottak: megritkult műsorral – mert a külföldi együttesek és vendégművészek sorra mondták le a szerepléseiket – s igencsak meggyérült közönséggel is.

Nikola Božidarević (Nicolaius Ragusinus): Dubrovnik védőszentje, Szent Balázs a város látképével, és Pál apostol (1500 körül a dominikánusok templomában)

Az 1950-ben megalapított Nyári Játékokat 42. alkalommal rendezték meg tavaly Dubrovnikban. Hagyományosan és látványosan eleddig július 10-én nyitották meg mindig a Sponza-palota és a Szent Balázs-templom közötti téren. Ekkor vonták fel az Orlando-oszlopra a fesztiválzászlót is a LIBERTAS felirattal. A nemzetközi hírű fesztivál augusztus 20-ig tartott. Mondták, a

tavalyi megnyitót már beárnyékolta a politikusok mértéktelensége. Folyóiratunk bemutatkozására a fesztivál elnöksége adott lehetőséget a Nyári Játékok még ép színházában, a Stradunon, a történelmi Dubrovnik szívében, a Ferencesek templomának tőszomszédságában. S Dubrovnik főterén ezen a nyáron is ott lengett a fesztiválzászló, a büszke városköztársaság védőszentjének, Szent Balázsnak a képmásával, és a szent fogadalommal: LIBERTAS!

Velence és a török kettős szorításában Dubrovnik képes volt megőrizni függetlenségét. Dacoló várfalai alatt valójában sosem látott ellenséget: a törökkel vívott évszázados harcoktól igyekezett távol tartani magát, s bár Velence szüntelen fenyegette, neki sem hódolt be. Politikai leleménnyel és diplomáciai találékonysággal, hűbéradozással és vesztegetéssel, de szoríttatva fegyverrel is védte, s megváltotta féltve őrzött szabadságát és függetlenségét, melyet „aranykorának” legnagyobb költője, Ivan Gundulić (1589–1638) oly himnikus fennköeltséggel magasztalt:

*Ó, gyönyörűséges, édes, szent szabadság,
Melyben az égiek kincsek kincsét adták,
Minden dicsőségünk egyetlen forrása,
Dubrovnikunk ékes, legszebb koronája,
Nincs az az arany, ezüst, emberélet,
Amely pótolhatná szeplőtlen szépséged!*

Sok évszázados fennállása alatt Dubrovnikot sok-sok romlás érte: kisebb-nagyobb földrengések sújtották, tűzvészek emésztették, háborúságok rázkódtatták. Még az együgyű jószándék is fenyegette: kevesen múltott, hogy egy régiség iránt érzéketlen hadmérnök a századvégen el nem bontotta ősi várfalait! Volt, hogy romjaiból kellett már feltámasztani: 1667-ben végzetes földrengés döntötte romba, s szinte újjá kellett építeni. De a középkori, várszerűen megerősített Dubrovnik kialakult urbanisztikai elrendezése ekkor már alapjában véve nem változott, bár néhány remek középkori épülete örökre megsemmisült, s a város alatt rétegződő romtemetőbe dőlt, régi korok hordaléka közé. Dubrovnikot és közvetlen környékét 1979. április 15-én ugyancsak pusztító földrengés rázta meg, amely hatalmas károkat okozott. Ha nem is volt olyan katasztrofális, mint a három évszázaddal korábbi, több mint egy évtized elteltével kezdtek csak eltűnedezni az elemi erő pusztításának nyomai. A teljes helyreállítási program 2002-ben ért volna véget.

Immár hónapok óta érkeznek a baljós hírek Dubrovnik újabb romlásáról! A tévé képernyőjén, lapokban, tájékoztató és segélykérő kiadványokban peregnék

a képsorok, felvételek az ősi adriai város pusztulásáról, esztelen rombolásáról. Orlando szobra, a Szent Balázs-templom homlokzata, a Sponza-palota gótikus ablakai bedeszkázva, homokzsákokkal védve-óva. A Stradun tükörfényes kövezetén becsapódó aknák, ágyúlövedékek hegei. Szétlőtt, kidőlt várfalak. Repeszek, gránátok sebezte házak. A festői piros háztetők szövedéke megszagatva, lesodorva, beomolva. Derékba tört évszázados balusztrádok, oszlopok. És üszkös házromok: köztük a Nyári Játékok egykori székházának meredező, kormos falai, bedőlt emeletei, ahol a barokk fogadási szalonban mutattuk be folyóiratunkat alig tíz hónapja. S ahol újabb dubrovniki vendégszereplésre kaptunk meghívást... Slobodan Prosperov Novak barátomtól, a Dubrovniki Fesztivál akkori elnökétől a Budapest Dubrovnikiért rendezvénysorozat megnyitásakor már Budapesten hallom, hogy a fesztivál székháza teljesen elpusztult, és megsemmisült a több mint négy évtizedet átfogó teljes dokumentáció is!

Az egyik képen a Szent Balázs-templom és a katedrális mögött megbúvó kicsiny tér. A környező ház-

falakat repeszek sebeztek meg. A meghitt szeglet egy kávézó asztalkáival, fonott székeivel utolsó dubrovniki találkozásomat idézi fel Danilo Kišsel, 1989. augusztus végén. Több éves szünet után jutottam el akkor ismét Dubrovnikba. A reneszánsz vígjátékíróra, Marin Držićra emlékeztünk szülővárosában, emlékházát avattuk, amely az európai szellemi együttműködés dubrovniki centruma lett volna...

Az ostromlott, blokád alatt szorongó Dubrovnikot aligha lehet most megközelíteni. Segélyszállítmányokat, élelmet, gyógyszert hajókon juttatnak a városba, s ugyancsak hajón hagyhatják el a várost a menekülők, az otthonukat elhagyni szándékozók vagy kényszerülők. Az ősi várost közrefogó s a tengerparton hosszan elnyúló modern Dubrovnik pusztulását, a történelmi Ragusa sebeit aligha lehet még felmérni. E sebek mélyek, fájók, s nehezen múlnak majd. Az esztelen hatalomvágy pusztított egy értelmetlen és alattomos polgárháború tudatos felszításával. Dicstelen emlékét Dubrovnik örök köveibe véste – mementóként is, ha lesz igaz és őszinte készség a megbékélésre.

Európai Utas, 7. sz. 1992/2.

Dubrovnik látképe

Dubrovnik – 1991 december

1. A rommá lőtt várfalak
2. Dubrovnik főutcája, a Stradun – egy lerombolt ház ablakain át
3. A ferencesek kolostorának terasza az ágyútűz után
4. A ferencesek kolostorának átriuma: szétlőtt balusztrád, aknamaradványok
5. Lövedék becsapódása a Stradun kövezetén
6. Ágyúlövedék becsapódása egy régi házfalon
7. A Dubrovnik Fesztivál székháza. Az *Európai Utas* itt mutatkozott be 1991. július 27-én
8. A bedesztázott Orlando-oszlop; lövedék becsapódása a kövezeten

Fotó: Damil Kalogjera

